

Baba Kama Sources 32

רבינו חננאל מסכת בבא קמא דף ט עמוד א

איתמר^ב ג' אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר בטלה מחלוקת וחוזרין וחולקין ב' החלקים הנשארים לג' חלקים. ושמואל אמר ויתר. רב אסי אמר נטל האחד שנטל חלקו רביע בקרקע ורביע במעות. ר' אסי מספקא ליה אי כרב ונטל חלק כאחד מן השנים אי כשמואל ואינו נטל כלום וכיון דמספקא ליה קיימא לן ממון המוטל בספק חולקין הלכך נטל חצי חלקו המגיעו וזה החצי עוד מספקא ליה אי יורש הוי כרב וקרקע נטל אי לוקח הוי כשמואל ומעות יש לו. הלכך זה החצי שנטל מקבל רביע של חלקו מעות ורביע קרקע נמצא שני רביעים חצי ורב אסי תרתי מספקא ליה אי לוקח באחריות ואית ליה מעותיו אי לוקח שלא באחריות ולית ליה ולא מידי. טרינן כולי האי לפרושי טעמא דרב אסי אבל בהדיא פסקינן באחרית פרק האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך והלכתא בטלה מחלוקת. אמר ר' זירא להידור מצוה עד שליש במצוה פי' אם נזדמן לו לולב בכסף ולולב אחר מהודר בכסף וחצי יש עליך להוסיף שליש בדמיו ולהתנאות במצות בלולב נאה.

רי"ף מסכת בבא קמא דף ד עמוד א

איתמר ג' אחים שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר ורב אסי אמר נטל רביע בקרקע ורביע במעות [רב אסי מספקא ליה אי כרב או כשמואל וכיון דמספקא ליה קי"ל ממון המוטל בספק חולקין] וכבר איפסיקא הלכתא בהדיא בפרק האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך [בבא - בתרא ק"ז ע"א] כרב דאמרינן התם והלכתא בטלה מחלוקת הלכך לגבי שני אחין שחלקו אחד נטל קרקע ואחד נטל כספים ובא בעל חוב ונטל את הקרקע דינא הוא דאזיל האי ושקיל פלגא בכספים ולא מצי אידך למימר ליה להכי שקלי כספים דאי מיגנבי לא משתלימנא מינך ולהכי שקלת ארעא דאי מיטרפא לא משתלימת מינאי:

המאור הגדול מסכת בבא קמא דף ד עמוד א

איתמר שלשה אחים שחלקו וכו'. כתב הרב אלפסי ז"ל כבר איפסיקא הלכתא בהדיא כרב דאמר בטלה מחלוקת הלכך לגבי שני אחים שחלקו א' נטל קרקע וא' נטל כספים וכו' כדכתיבנא בהלכות ולא אנהר להרב ז"ל טעמיה בהאי מימרא דקא מדמי דינא דשני אחים לדינא דג' אחים דהא לא שוו טעמייהו ובהדיא חזיניה בגמ' דלא דמו אהדדי דשקלינן וטרינן למימר דאפשר דס"ל לרב אסי בשני אחין דכלוקח שלא באחריות דמי ואפ"ה גבי ג' אחין איכא למימר דלמא כיורשים דמו וכטעמיה דרב הלכך ליכא לדמוניהו אהדדי מיהו מסתברא לן דהלכתא כוותיה דמדינא ולא מטעמיה אלא כיון דהשתא תיקון רבנן בתראי למגבה ממטלטלי אפי' מיתמי הוה ליה כזה נטל קרקע וזה נטל קרקע ובטלה מחלוקת ואיסתלקא לה טענתיה דבעל כספים דריע חיליה דאינהו קאי באפי גנב ובע"ח דהכי סבר וקביל.

מלחמת ה' מסכת בבא קמא דף ד עמוד א

ועוד איתמר ג' אחים שחלקו וכו' כתב הרי"ף ז"ל כבר איפסיקא הלכתא בהדיא כרב דאמר בטלה מחלוקת הלכך גבי שני אחין שחלקו א' נטל קרקע וא' נטל כספים וכו':

אמר הכותב איברא טעמיה דמרן נהירי טפי והכי עיקר דשמעתא דכיון דיורשין הוו ואמרי' האי הוא דאודית להון אבוהון בכל מילי נמי בטלה מחלוקת ושמעתיה הכי מפרשי' ליה דאמרי' מעיקרא דאזיל האי ושקיל פלגא בכספים והא דקאמר הרי הן כאילו חלקו קרקע דשקיל פלגא אי נמי הרי הן כאותו קרקע שנטל בע"ח שאף הוא יפרע חצי אותו חוב ולא כמי שחלקו קרקע קאמר שאילו חלקו קרקעות אין לו אלא רביע חלקו בקרקע ורביע חלקו במעות ומחצה פסיד לפי פי' רבינו ור"ח ז"ל ואקשי' פשיטא האי ברא והאי לאו ברא דודאי לקוחות באחריות נינהו דלאו שופטנא הוא דשקיל קרקע דקאי באפי בע"ח ולא לישקול פלגא בכספים הדר אקשיה אדרבה מימרא דרב אסי לא אפשר לפרושה הכי דכיון דסבירא לן בעלמא כשחלקו קרקעות מחצה לקוחות גבי חלקו כספים כנגד קרקעות פסיד דמחצה דהכא ודאי לקוחות שלא באחריות נינהו דהא קאי באפי גנב הלכך לית ליה אלא רביע בכספים דהוא משום דמחצה יורש נינהו לרב אסי והכי אמר הרי הן כקרקע דמשמע דשקיל ביה פלגא והרי הן כאותו קרקע שנטל בע"ח או כמו שחלקו קרקעות הא ודאי לא שקיל אלא רביע דהוא מחצה בחלקו וכשחלקו קרקעות שקול מחצה דיורשין הוו או לקוחות באחריות ולא מפסיד מחלקו כלום ולפי פי' רבי' ור"ח ז"ל אין לו משום יורשין אלא רביע חלקו ומשום יורשין אלא שאין הפי' ההוא מחוור בעצמו והדר בעי' לאוקומא בג' אחין או בב' שחלקו קרקעות ומאי הרי הן בקרקע דשקיל רביע בכספים כבקרקע וכולה שמעתא ובפי' הזה עלו דברי רבי' הגדול ז"ל כדינו כהוגן ומ"ש בעל המאור דהשתא דתקון רבנן בתראי למגבא ממטלטלי אסתלקי ליה טענתיה דבעל כספים שקילה טיבותיה דמר בהא ושדיתא אחיזרי דאכתי מצי למימר להכי שקלי כספים ולא קיימי באפי כולהו בע"ח שאני יכול להטמינן ולהבריחן מהם להכי שקלת קרקע דאי מיטרפא לא משתלמת מינאי דלאו שופטנא אנא דקאימנא באפי גנב ובאפי בע"ח דיך אלא מדשקלי כספים אין אחריות גנב עליך אף קרקע שלך אין אחריות בע"ח עלי

ועוד שאמרו בשם הגאונים דלא תקינו למיגבא ממטלטלי דיתמי היכא דאיכא ארעתא וכך מצינו כתוב אבל אנחנו לא נדע ועוד דאפי' בטר תקנתא לא משכחת דגבי בע"ח כספים מיורש א"כ ה"ל לאבוהון בשעת הלואה דגבי מתקנתא דבתראי ואם מוכרן יורש מוכרין ואין בע"ח גובה אותן מלוקח ואפי' בדינא דתלמודא גבי בין מיורש בין מלוקח דאקנו ליה מטלטלי אגב מקרקעי וא"ל דאקני כדאיתא בפ' ח"ה ונמצא זה צריך לאחריות בע"ח ואעפ"כ יכול לומר להכי שקלי כספים דלא ליתו כולהו בע"ח וטרפו מינאי ואת קיימת באנפייהו ושקלי מינך דשכיחא טירפא דידך טפי ועלך דידך אתו ודאי ולאחר תקנה נמי אף על פי שהמטלטלין והקרקעות שוין בדיון זה כיון דעל הקרקעות אתו ודאי ועל הכספים בספק דכספים להוצאה ניתנו ולאחר הלואה קנאן ועוד שיכול היורש הזה להוציאן ולהפקיען מבע"ח הלכך לא משתלם מיניה והשתא עדיפא טענתיה טפי דלא שוטה הוא למיקם באפי כולהו אלא עיקר דבר זה כמו שכתבנו:

נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף ד עמוד א

ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהם. אף על גב דתניא פרק יש נוחלין (דף קכד א) יצא עליהם שטר חוב בכור נותן פי שנים דמשמע להדיא שאינו רשאי לגבות חובו מאחד טפי מחבריה אלא כל אחד ואחד חייב לפרוע חלקו בחוב אביהם הכא מיירי שעשאום אביהם אפותיקי: בטלה מחלוקת. והדרי ופלגי השאר מרישא:

יורשים הוו. דכל חד מינייהו לא זכי ביה בחלקיה אלא מכח ירושה וכח ירושה לא הויא אלא היכא דמטי ליה לאחוי מאי דחזי ליה לפום ממונא דשבק אבוהון וכיון דבא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהן אגלאי מילתא דמה שחלקו תחלה לאו חלוקה היא דכחלוקה בטעות הויא ובטלה וחוזרים לחלוק הנשאר כבראשונה והכי איפסיקא הלכתא כרב התם בב"ב פ' בית כור (דף קז א) הלכך שני אחים שחלקו אחד נטל קרקע ואחד נטל כספים ובא בע"ח ונטל את הקרקע דינא הוא דאזיל האי ונטיל פלגא בכספים ולא מצי אידך למימר ליה להכי שקילי כספים דאי מגבבי לא משתלמא מינך ולהכי שקלת ארעא דאי מטרפא מינך לא משתלמת מינאי:

רא"ש מסכת בבא קמא פרק א סימן ו

ו שני אחים שחלקו אחד נטל קרקע ואחד נטל כספים ובא בע"ח ונטל קרקע אזיל האי ושקיל פלגא דכספים. פשיטא האי ברא והאי לאו ברא איכא דאמרי אדרבה לאידך גיסא דאמר ליה להכי שקלי כספים דאי מיגבבי מינאי לא משתלמא מינך ולהכי שקלת ארעא דאי מיטרפא מינך לא משתלמת מינאי. פסק רב אלפס ז"ל כלישנא קמא דשקיל פלגא בכספים^ו ואף על גב דבכל דוכתי רגיל רב אלפס לפסוק כלישנא בתרא היינו היכא דאיכא תרי לישני אחדא מימרא דלישנא קמא מפרש דהכי אתמר הדא מימרא ולישנא בתרא מפרש דאתמר בע"ח א מסתבר דאותו לשון שקבעו רב אשי באחרונה נראה בעיניו עיקר דכיון דאחריתא היא הדרי בהו מקמייתא אבל הני תרי לישני לאו מימרות אמוראי נינהו אלא גמרא הוא דשקיל וטרי לפרש דרב אסי דאמר כספים הרי הן כקרקע לאיזה ענין נאמר ובעי למימר דלענין שני אחין שחלקו וכו' נאמר ובעי למימר דלענין זה לא אצטריך האי מימרא דפשיטא האי ברא והאי לאו ברא ואיכא דאמרי דמטעמא אחרינא לא אמרה לענין זה דאדרבה לענין זה לא הוו כספים כקרקע הלכך לית הכא תרי לישני למיזל בטר בתרא' אלא שתי סברות חלוקות זו על זו וסברא ראשונה עיקר הוא מדחזינן גמרא דבפרק בית כור (דף קז א) דפסק והלכתא כרב דאמר בטלה מחלוקת אף על גב דבכל דוכתי הלכה כוותיה דשמואל בדיני דמטעם^ז דאיהו סבר דיש ברירה לא אפסיק כותיה דקי"ל דבדאורייתא^ח אין ברירה אלא דסברא מוחלטת היא דיתמי כרעא דאבוהון אינון לפרוע חובת אביהן בשוה בין נטלו שניהם קרקע בין נטל אחד קרקע ואחד כספים הלכך תלה [הרי"ף] פסק הכרע בין אלו שתי הסברות בהיא פיסקא דבית כור דפסיק הלכה (כרב נחמן) +כרב+ דאמר בטלה מחלוקת: שני אחין שחלקו ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהם. פירשו התוס' שעשאו אפותיקי^ט ולא אפותיקי מפורש כהיא דפ' שנים אוחזין (דף טו ב) דאמר ליה אם לא אפרע לך לא יהא לך פרעון אלא מזה. אלא שיעבד לו כל קרקעותיו וסיים לו קרקע זו במצריה להיות לו תחלה לפרעון אם ירצה המלוה דאי לאו הכי לא היה יכול ליטול חלק אחד מהם אלא מכל אחד ואחד יטול חלקו כדתניא פרק יש נוחלין (דף קכד א) יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים^י ונראה דהיינו דוקא היכא דיכול לגבות שדה שלימה מכל אחד כגון שירשו ד' שדות וכל אחד נטל שתיים יטול מזה שדה ומזה שדה אבל אם לא ירשו אלא שתי שדות לא יטול חצי שדה מזה וחצי שדה דאילו היה בא לגבות מאביהן לא היה יכול לומר לו טול מכל שדותי^י חלק אחד משדה זו וחלק אחד משדה זו דאם כן נעלת דלת בפני לוויין דלאו פרעון יפה הוא אלא בית דין מגבין לו חובו משדה אחת ויתמי נמי אף על פי שחלקו לא הורע שיעבודו בשביל זה וגובה שדה אחת מאיזה מהן שירצה וכן מצאתי כתוב בשם רב יהודאי גאון ז"ל שני לקוחות שלקחו שתי שדות כאחת ובא בע"ח גובה מאחת מהן^י ואין ללוקח על חבריו כלום והא דקתני בפ' יש נוחלין בכור נותן פי שנים דינא קמ"ל דמחויב לפרוע פי שנים בחובת אביו כפי מה שנטל דלא תימא מתנה הוא דיהיב ליה רחמנא ולענין פרעון חובת אביהן לא יהא אלא כאחד מן האחין ולא לענין זה שיצטרך בעל חוב לגבות ממנו שני חלקים:

תוספות תלמיד ר"ת (בשיטת הקדמונים) מסכת בבא קמא דף ט עמוד א

שני אחין שחלקו, גרסינן לפירוש רש"י, ולא גרסינן "שלשה" (רלז), דאם כן מאי רביע בקרקע ורביע במעות דקאמר, שתות בקרקע ושתות במעות הוה ליה למימר, כיון דאיהו מפרש (רלח) רביע בקרקע שנשאר לפניהם עדיין לחלוק:

ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהם. וא"ת היאך נעשה זה, שהניח לו ליטול כל חלקו, לא היה לו ליתן אלא כפי חלקו המגיעו והשאר יקח מאחיו. דהכי אמרינן ביש נוחלין (רלט) בכור נוטל פי שנים יצא עליהם שטר חוב בכור נותן פי שנים, דכל חד וחד לפי חלקו משלם. י"ל כגון שאותה שדה היתה אפותיקי (רמ). והא ליכא למימר כגון שהיתה בינונית, דהבא ליפרע מנכסי יתומים קיימא לן (רמא) לא יפרע אלא מזיבורית. מפי רבי:

קסבר יורשין הוו. דיש ברירה, וכל אחד נוטל חלקו בתורת ירושה. וכיון שבא בעל חוב ונטל חלקו של זה בטלה מחלוקת, דהיאך יירש זה ולא יירש [זה], דהאי ברא והאי לאו ברא (רמב).

וכלוקח שלא באחריות דמי. י"ל דשמואל לטעמיה דאמר בפ"ק דב"מ (רמג) אחריות לאו ט"ס הוא. א"נ י"ל דאפילו אמרינן בעלמא אחריות טעות סופר הוא הני מילי דזבין ארעא מחבירו, דלא שדי איניש זוזי בכדי. אבל לגבי ירושת אחיו דכל אחד נוטל חלקו, בההיא הנאה דאינו מקבל אחריות חבירו עליו גומר ומקנה נמי חלקו לחבירו לגמרי שלא יקבל חבירו אחריותו עליו. תוספות: רב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות. לפירוש הקונטרס (רמד) או רביע במעות, יש לפרש הטעם דלהכי יכול לסלקו במעות אם ירצה דאמר ליה אנא מסליקנא לבעל חוב במעות מחלקי ובשביל שלא היו לך מעות איני רוצה להפסיד נחלתי ואתן לך מעות מה שהייתי נותן לבעל חוב (רמה), מפי רבי: וכן פירש רבינו שמואל בבבא בתרא פרק בית כור (רמז). ובתוספות הקשה על פירוש זה, לימא ליה האיך, עדיין תסלקינו, תן לו מעות והוא יחזיר לך קרקע. דקיימא לן שומא הדרא לעולם בפרק המפקיד (רמז). ותריץ, הני מילי אם רוצה לפרוע הכל במעות, אבל הכא שרוצה לפרוע (חלקו) [חציו] במעות וליתן חצי קרקע, יכול לומר בעל חוב או תן לי הכל במעות או תן לי הכל בקרקע. הילכך הוא גבה לו שלא יוכל שוב לסלקו במעות. הילכך יתן לו רביע במעות. תוספות: ועוד י"ל (רמח) דהכא מיירי כגון שאותו בעל חוב זבנה, דאז שומא לא הדרא, כדאיתא בהמפקיד. ויותר מיושב לשון ראשון שפירש בקונטרס או רביע במעות, מלשון אחרון שפירש ורביע במעות, ואיצטרך לפרושי אי כיורשין הוו אי כלקוחות הוו היינו כלקוחות באחריות (רמט) ואין סוגיית התלמוד כזה הענין, דכל היכא דמעיקרא פליגי תרי אמוראי, ובתר הכי השלישי אומר דמספקא ליה, משמע דמספקא ליה אי כמר אי כמר. ואין דרך להוסיף סברא שלישית חדשה (רנ). הילכך נראה לפרש אי כיורשין הוו כרב, אי כלקוחות הוו כשמואל דהיינו כלוקח שלא באחריות. דאז צריך לנו לומר "או רביע" כפירוש ראשון שבקונטרס. אבל גירסת הספרים דגרסינן בהו "שלשה אחין" אי אפשר להיות לא כפירוש ראשון ולא כפירוש אחרון. ונראה פר"ח (רנא) עיקר והכי פירושה נוטל רביע חלקו בקרקע ורביע חלקו במעות, מספקא ליה אי כיורשין הוו כרב אי כלקוחות הוו [היינו] כלוקח שלא באחריות כשמואל. והא נמי מספקא ליה שמא כלקוחות באחריות הוו. ואף על גב דבספרים אין יותר אלא אי כיורשין הוו אי כלקוחות הוו, ולקוחות באחריות אינו מזכיר, טורח היה לו להאריך בלשון וקאמר בקוצר אי כלקוחות הוו. ואותם לקוחות מספקא [ליה] אי כלוקח באחריות אי כלוקח שלא באחריות. הרי חצי חלקו הוא מפסיד דשמא הוא לוקח שלא באחריות, והחצי יש לו דממון המוטל בספק חולקין. ובאותו החצי מספקא לן אי מחמת זה לוקח דהוי כיורשין ויש לו ליקח בקרקע, או מחמת דהוי לוקח באחריות ויש לו ליקח במעות, הילכך נוטל רביע חלקו בקרקע ורביע חלקו במעות. ולפירוש זה אפשר להיות גירסת "שלשה אחין". מיהו אין לידע הטעם אמאי נקט שלשה, הכי נמי יותר או פחות. הילכך נראה למיגרס סתם "האחין שחלקו" וכן מצאתי בספרים. מיהו הא דהוה בעי לאוקומי כספים הרי הן כקרקע אמילתיה דקאמר בשני אחין שחלקו וכו' אי לאו דקשיא ליה הא אמרה חדא זימנא, אינו מיושב כל כך לכל הפירושים כמו לפירוש ראשון שבקונטרס שפירש או רביע במעות, דהשתא שייך למימר כספים הרי הן כקרקע, כלומר כמו שיכול ליתן קרקע כמו כן כספים. אבל להנך פירושי דמפרשי דווקא רביע בקרקע ורביע במעות מאי קאמר כספים הרי הן כקרקע, אי משום דיהיב ליה כספים וקרקע נמי הוה מצי למימר קרקע הרי הוא ככספים, דהא מן הדין יש לו ליתן כספים וקרקע. מפי רבי: ונראה דמשום הכי אמרינן הכא ממון המוטל בספק חולקין ואין אנו אומרים המוציא מחבירו עליו הראייה דאין כאן אחד שהיה מוחזק בממון, דהאי דאית ליה חצי קרקע לא חשיב מוחזק בממון דכיון דאי הוו יורשין בטלה מחלוקת, ומתחילה לא היתה חזקתו חזקה אלא בין שניהם היה אותו קרקע מוחזק ועומד ליחלק, והחצי האחד הוא של בעל חוב. ומה שהקשה בתוספות מבבא מציעא פרק השואל (רנב), דאמרינן התם גבי אחד ששכר מרחץ וכו', ומשמע התם דכיון דמספקא לן אמרינן המוציא מחבירו עליו הראייה. לא דמי להכא, דהתם בעל המרחץ הוא מוחזק במרחץ, דשלו היה מעולם ואמרינן התם קרקע בחזקת בעליה קיימא. אבל הכא כיון דנטל בעל חוב חלקו של אחד, נמצא דחצי אחר בחזקת שניהם עומד אם שמא דיורשין הוו. מפי רבי

תוספות מסכת בכורות דף מח עמוד א

וא"ת מאחר דמספקא ליה לרב אסי אי כיורשין הוו אי כלקוחות לימא המוציא מחבירו עליו הראיה דאפילו לסומכוס לא מסתבר הכא לומר חולקין בספק זה בזה שחכמים מסופקים בהוראה ו"ל שיש דברים דהיכא דהדין מסופק לחכמים כי הכא עשו אותו כודאי פלגא הכי ופלגא הכי כדאשכחן נמי בפרק השוכר את האומנים (ב"מ פג.) גבי הני דדרו באגרא לישלם פלגא קרוב לפשיעה וקרוב לאונס דמה נפשך או כוליה פשיעה או כוליה אונס ואי מספקא לן ה"ל למימר המע"ה וכן בפ' מי שמת (ב"ב קמה.) דקאמר ר' יוסי קדשה בעשרים נותן לו שלשים חצאין דמספקא ליה אי קדושין לטיבועין או לא ועושה כאילו ודאי מחצה לטיבועין ומחצה לאו לטיבועין ובפ' יש נוחלין (שם קכו.) גבי בכור דאמרינן ובמלוה שעמו פליגי ולפירוש זה אתיא נמי שפיר ההוא דמרחץ דהשואל בסוף הפ' (ב"מ קב.) דקאמר יחלקו את חדש העיבור לכולי עלמא ולא צריך לאוקמה כסומכוס ויש דברים שאמרו חכמים והשתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ויש דברים שאמרו חכמים שודא דדייני כי התם בריש המוכר את הבית (ב"ב סב: ושם) דאמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא שודא דדייני.

תוספות מסכת גיטין דף מח עמוד א

אי לא דאמר ר' יוחנן קנין פירות כו' - הקשה רבינו תם ואנו איך מצאנו ידיו ורגליו דקיימא לן כריש לקיש דלאו קנין הגוף דמי כדאמרינן בריש החולץ (יבמות דף לו:) וקיימא לן נמי בדבאורייתא אין ברירה דבסוף מסכת ביצה (דף לח.) פסקינן כרבי אושעיא ורב נחמן דקיימא לן (כתובות יג.) כוותיה בדיני ואמרינן בריש פרק ב' דקדושין (דף מב:) האחים שחלקו הרי הן כלקוחות פחות משתות נקנה מקח ופסקינן נמי בהמוכר את הבית (ב"ב דף סה.) דאין להן דרך זה על זה דמוכר בעין רעה מוכר אלמא לקוחות הן והא דפסקינן בפ' בית כור (שם דף קז.) כרב דאמר בטלה מחלוקת לאו משום דיורשין הוו אלא משום דהוו כלקוחות באחריות ויורשין דקאמר רב לאו יורשין ממש אלא כלומר כיורשין וברוב ספרים גרסינן הכי בפרק קמא דבבא קמא (דף ט.)

חידושי ר' חיים הלוי הלכות שכנים פרק ב

הלכה יא

[יא] האחין שחלקו ועשו ביניהם גורל כיון שעלה גורל לאחד מהם קנו כולם בהנייה שנעשית להם ששמעו זה מזה לדבר שהסכימו עליו גמר כל אחד מהם ומקנה לחבירו עכ"ל.

ובהשגות ז"ל לא נתחווירו דבריו עכ"ל, ולכאורה דברי הראב"ד תמוהים, דהרי דברי הרמב"ם הם סוגיא מפורשת בב"ב דף ק"ו [ע"א] דאיתא שם תניא ר"י אומר האחין שחלקו כיון שעלה גורל לאחד מהם קנו כולם, ומסיק שם רב אשי בההיא הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי, ואין בזה שום פלוגתא בגמ', והרי זהו ממש דברי הרמב"ם, וכבר עמד על זה המגיד משנה שם.

והנראה לומר בדעת הראב"ד, דהנה שם בסוגיא איתא מ"ט אמר ר"א כתחלת ארץ ישראל מה תחלה בגורל אף כאן גורל, הרי חזינן דהא דגורל מהני הכא גזירת הכתוב הוא וילפינן ליה מתחלת ארץ ישראל דקנו על ידי הגורל, והכי נמי בכל חלוקת שותפין דכוותה. והנה באמת בחלוקת שותפין, אם נימא דיש ברירה, אין בחלוקתן שום מעשה קנין, כי אם מעשה חלוקה בעלמא, שנוטל כל אחד חלקו, משא"כ אם נימא דאין ברירה והוו לקוחות, אז מלבד החלוקה הרי בעינן גם מעשה קנין, שקונה כל אחד מיד חבירו את שלו. ולפי זה לפי מה שכתבו התוס' בב"ק דף פ"ח [ע"ב] דבחלוקת ארץ ישראל כו"ע מודים דיש ברירה, וא"כ הרי לא מצאנו רק שהגורל עושה את החלוקה, אבל לא שהגורל עושה קנין, וא"כ לדידן דקי"ל אין ברירה ואחין שחלקו לקוחות הם, וצריך כל אחד קנין מחבירו, ובודאי הדבר פשוט דעל זה אין הגורל מועיל כלל. וזהו שהשיג הראב"ד דר"י דיליף מחלוקת ארץ ישראל לשאר חלוקות בעל כרחך דקאי אם נימא דיש ברירה, ואין צריך רק מעשה חלוקה גם בשאר חלוקות, משא"כ לדידן דקי"ל אין ברירה, הרי ליכא דינא דגורל כלל, דהרי כל זמן שלא קנה אחד מחבירו לא נתקיימה עוד חלוקה כלל. אלא דבב"ב דף ק"ו שם פריך הגמ' על הא דילפינן מחלוקת הארץ דמועיל גורל אי מה להלן בקלפי ואורים ותומים אף כאן בקלפי ואורים ותומים אמר רב אשי בההיא הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי, ועיין בראשונים שם דיש דגורסים אלא אמר ר"א, ור"ל דהדר ביה בגמ' מקמייתא ולא ילפינן לה מתחלת ארץ ישראל, ויש גורסים אמר ר"א, והך טעמא דגמרי ומקני מועיל להילפותא מתחלת ארץ ישראל, וא"כ י"ל דזהו פלוגתת הראב"ד והרמב"ם, דהרמב"ם סובר כהך גירסא דגרסינן אלא, וא"כ הא לא ילפינן כלל דין גורל מחלוקת ארץ ישראל, וע"כ זהו שפסק דגורל מועיל לכו"ע גם אם אין ברירה, והראב"ד סובר כהך גירסא דלא גרסינן אלא, וא"כ הא באמת נשארה הילפותא מחלוקת ארץ ישראל, ועל כן זהו שהשיג דזהו רק אם יש ברירה, משא"כ לדידן דקי"ל אין ברירה אין הגורל מועיל כלל, וכמו שכתבנו.

והנה קשה להנך ראשונים דלא גרסי אלא, דמאי משני הגמ' בההיא הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי, והלא עכ"פ הא אין כאן גורל שוה לגורל של חלוקת הארץ כיון דחסר קלפי ואורים ותומים, ואיך יצטרף לזה מה דגמרי ומקנו להדדי כיון דאין כאן גורל כדיו. ונראה דבאמת מוכרח מהך סוגיא, דאע"ג דבחלוקת הארץ היה גורל בקלפי ואורים

ותומים, מ"מ הגורל וקלפי ואורים ותומים שני דינים הוא דאית בהו, דעיקר דין חלוקה היה ע"י הגורל לבדו, ומשום דכך היה הגזירת הכתוב דע"י הגורל יעשה ויחול הדין חלוקה, וקלפי ואורים ותומים היה לברר לכל אחד חלקו, ותרווייהו צריכין להדדי, דאע"ג דקלפי ואורים ותומים ביררו לכל אחד שזהו חלקו, אבל כל זה הוא אם הם מחולקים זה מזה, אבל קודם שנתחלקו זה מזה היתה ארץ ישראל זכיית כולם ביחד, וא"כ הלא היו צריכין לגורל שעל ידו נתחלקו זה מזה, שיוכל לזכות כל אחד בחלקו לבדו, וגורל לבדו ג"כ לא מהני, דהרי אין בגורל דין קנין שיזכה על ידו כל אחד בחלקו, וממילא דלא חלה דין חלוקה כלל, דעצם החלוקה הא הוא מה שנשאר כל אחד בחלקו בלא זכות חבירו, אלא דכיון דהיו קלפי ואורים ותומים שביירו לכל אחד שזהו חלקו ולא חלק חבירו אם יתחלקו, א"כ ממילא אהני הגורל. ונמצא דהגורל וקלפי ואורים ותומים כולו צריכין להדדי, דבין כולם ביחד חלה חלוקה וזכייתו של כל אחד בחלקו ביחד, כיון דהיה כאן חלוקת גורל וביור החלקים לכל אחד מה שלו, א"כ ממילא שאינו חסר עוד קנין וזכיה ונתקיימה החלוקה. ולפי זה הרי מתבאר שפיר הסוגיא, דבאמת אפילו אם נימא דיש ברירה ג"כ קשה הילפותא מתחלתה של ארץ ישראל, דהרי באמת באחין שחלקו, להך מ"ד דיש ברירה, הרי אי אפשר לומר דהוברר הדבר דכל אחד היה צריך לירש אותו חלק שנטל, דהרי זה פשיטא דאינו, דהרי ברור דכל אחד יש לו כח ירושה על כל מקצת ומקצת, ואיך נימא דכח ירושתו של זה היינו רק על אותו חלק שנטל, וכן כחו של השני על חלק השני דוקא, אלא ודאי דהכי פירושו דיש ברירה דזה החלק שנטל יהיה שלו מדין ירושה, והוה הדין דכל אחד ואחד כל מה שנטל יהיה עליו דין יורש. ולפי זה הרי לא שייך דינא דיש ברירה אלא אחר שזכה כל אחד בחלקו, דאז אמרינן דהוברר הדבר דהוא יורש על זה החלק, אבל קודם שזכה כל אחד בחלקו הרי פשיטא דיד שניהם שוה בכל הירושה. ובזה באמת חלוק כל יש ברירה דעלמא ליש ברירה של חלוקת ארץ ישראל, דבחלוקת ארץ ישראל היתה הברירה דנטל כל אחד חלק המגיע לו, ולא היה יכול להשתנות בשום אופן, דכיון דהיה על פי הדיבור ונביא ואורים ותומים פשיטא דנטל כל אחד חלק המגיע לו, ופשיטא דלא היה צריך כל אחד לשום קנין, כיון דנתברר דזהו חלקו שלו, והשתא הוא דגמרה זכיית ירושתו של כל אחד בחלקו, משא"כ בכל יש ברירה דעלמא עיקר הברירה היא ע"י זכיית כל אחד בחלקו וכמו שכתבנו. אשר על כן זהו דפריך הגמ' אי מה להלן בקלפי ואורים ותומים אף כאן בקלפי ואורים ותומים, ר"ל וא"כ איך ילפינן כל חלוקה דעלמא מחלוקת ארץ ישראל ענין גורל, והלא בחלוקת ארץ ישראל כיון דנתברר על ידי הקלפי ואורים ותומים לכל אחד חלקו במסויים, וא"כ הרי אין בהגורל רק מעשה חלוקה בעלמא בלי שום קנין, ובזה הוא דמהני גורל, משא"כ בכל חלוקה דעלמא, דנתבאר דאפילו למ"ד יש ברירה מ"מ הרי בעינן בחלוקתו גם דין מעשה קנין, ולזה הרי לא שייך כלל ענין גורל, וממילא דאינה מתקיימת המעשה חלוקה. ועל זה הוא דמשני הגמ' בההיא הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי, ר"ל וחשוב זאת כמו שנתבררו בחלקם, ואינו חסר עוד לכל אחד קנין וזכיה בחלקו, והכל תלוי רק במעשה חלוקה, ושוב ילפינן מתחלתה של ארץ ישראל דגורל מהני לעשות מעשה חלוקה, וכמו שכתבנו דגם בתחלתה של ארץ ישראל חלות דין מעשה חלוקה היה ע"י הגורל לבדו, ומיושבת היטב הסוגיא גם לפי דעת הראשונים דלא גרסי אלא, וכמו שנתבאר. והנה צ"ע בעיקר הך דינא דמעשה חלוקה, אם שייך זאת לפי מה דקי"ל אין ברירה, די"ל דדוקא אם יש ברירה, וכל אחד נוטל חלקו, אז דין חלוקה בזה, ושייך גבה גורל שיעשה את המעשה חלוקה, משא"כ לפי מה דקי"ל אין ברירה, וכל אחד נוטל חלק בתורת לקיחה, א"כ עיקר המעשה הוא הלקיחה והזכיה בחלק כל אחד מה שהוא נוטל, וממילא הן מחולקין זה מזה, ואין כאן מקום כלל לדין גורל, שהוא רק על מעשה חלוקה, או דנימא דגם אם אין ברירה ולקוחות הם, מ"מ דין חלוקת ירושה לא פקע מינה, וע"כ שייך בזה גם דין מעשה חלוקה. ועיין ברמב"ם בפ"א מה' שמיטה ויובל שכתב ז"ל האחין שחלקו כלקוחות הן ומחזירין זה לזה חלקו ביובל ולא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה עכ"ל, הרי דעצם החלוקה קיימת ואין היובל מבטלה, ואם נימא דכולהו רק בתורת לקיחה נטלו חלקיהן, אבל חלוקת ירושה אין כאן כלל, א"כ כשהיובל מבטל המעשה לקיחה ממילא בטלה החלוקה כולה, אלא ודאי דיש כאן גם דין חלוקת ירושה, שזה לא מתבטל ביובל, ומשום הכי אינה מתבטלת חלוקתן מכמות שהיתה. ובזה מיושב הא דאפסיקא הלכתא בב"ב דף ק"ז דהאחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן דבטלה מחלוקת, והוא משום דירושין הן וכמבואר בסוגיא שם, וכבר הקשו התוס' דלפי מה דקי"ל אין ברירה הא הויין לקוחות, אכן אם נימא דיש בחלוקת אחין גם דין מעשה חלוקה של ירושה, ומשום דכל אחד בחלקו תרתי ביה יורש ולוקח, א"כ משום הכי בטלה מחלוקת משום דין חלוקת ירושה שבה. ונראה דזה תלוי בשתי הגירסות הכא, דהנה בעירובין דף ל"ז [ע"ב] מבואר דר' יוסי ס"ל אין ברירה, והכא ג"כ אליבא דר' יוסי קיימינן, ולפי זה לפי מה דלא גרסינן אלא, והילפותא מחלוקת ארץ ישראל קיימא גם לפי המסקנא, א"כ הרי הדבר מבואר להדיא דדין מעשה חלוקה שייך בכל גווני אף אם לקוחות הם, כיון דגורל מהני לר' יוסי מדינא, ואף דס"ל אין ברירה, והנך דגרסי אלא אר"א והילפותא מחלוקת ארץ ישראל איפרכא, י"ל דהוא משום דס"ל דכיון דאין ברירה ולקוחות הן לא שייך כלל דין מעשה חלוקה, ועל כן אין גורל מועיל בזה. ולפי זה נסתרו דברינו שכתבנו בדעת הראב"ד, דס"ל דלדין דקי"ל אין ברירה לא מהני גורל, דהא ר' יוסי בעצמו דסובר דקנו כלם בגורל הא ס"ל ג"כ אין ברירה, וא"כ הרי להדיא דגורל מהני גם לדין דקי"ל אין ברירה. ועל כן נראה, דהשגת הראב"ד היא על מה שכתב הרמב"ם בלשונו בהנאה שנעשית להם ששמעו זה מזה לדבר שהסכימו עליו וכו', על זה הוא שהשיג הראב"ד, דגורל לא מקרי דבר שהסכימו עליו לבד, כי אם דבר המועיל מדינא, וכמו שנתבאר דעל מעשה החלוקה הרי ילפינן מתחלת ארץ ישראל

דגורל מהני מדינא, וזו היא כוונת ההשגה, אבל אין הכי נמי דבעיקר הדין גם הראב"ד ס"ל דגורל מהני. ולדעת הרמב"ם צ"ל, או דס"ל ג"כ הכי דגורל מהני מדינא, והא דנקט בלשוננו לדבר שהסכימו עליו, הוא משום דהקנין דגמרי ומקנו להדדי נעשה עי"ז שהסכימו לעשות החלוקה בגורל, או דהרמב"ם סובר כהגירסא דגרסינן אלא אמר ר"א, ולפי זה לפי המסקנא באמת גורל לא מהני מדינא, ואינו רק דבר שהסכימו עליו.

והנה לפי מה דגרסינן אלא אר"א, הרי יש לפרש בפשיטות, דהא דפריך הגמ' אי מה התם בקלפי ואורים ותומים, פירושו הוא דבלא קלפי ואורים ותומים לא מיחשב גורל כלל, ומשום הכי הוא דגרסי אלא, ולא קיימא הילפותא מחלוקת ארץ ישראל במסקנא. ולפי זה י"ל דהראב"ד לטעמיה אזיל דמבואר בשיטה מקובצת בב"ב דף קכ"א דעתו שם דבחלוקת ארץ ישראל גופה חלוקת נחלה של כל שבט בפני עצמו למשפחותיו היתה עפ"י גורל לבד בלא אורים ותומים, וא"כ הרי מוכח דגם בלא אורים ותומים חשוב ג"כ גורל, ועל כן מפרש דפרכת הגמ' אי מה להלן בקלפי ואורים ותומים אף כאן בקלפי ואורים ותומים, ר"ל דחסר עדיין קנין, אבל הגורל חשוב גורל כהלכתו, וע"כ לא גרס אלא אר"א, וכמו שנתבאר.